

УДК 377.091.3:37.011.3-051
DOI: 10.32342/2522-4115-2023-1-25-23

І.М. ПРИЛЕПА,
*здобувач ступеня доктора філософії,
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка (м. Глухів)*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КРОСДИСЦИПЛІНАРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Установлено, що процес євроінтеграції, що триває в нашій державі, потребує створення конкурентоспроможної освітньої системи, яка переважно залежить від науково-творчого потенціалу та інноваційної діяльності освітян. З огляду на це реформування вітчизняної системи професійної освіти на даному етапі передбачає суттєве розширення змістових сфер професійної діяльності педагогічних працівників закладів освіти всіх рівнів. Зокрема постає завдання формування кросдисциплінарної компетентності педагогів професійного навчання, оскільки саме вони відповідальні за якісну підготовку висококваліфікованих фахівців для ринку праці.

У статті проаналізовані педагогічні умови, які сприяють реалізації нових напрямів реформування освітніх систем та всебічному розвитку особистості у закладах вищої освіти. У дослідженнях педагогічні умови розглядаються як фактор або рушійна сила для підвищення якості процесу навчання. Педагогічні умови зазвичай поєднують здійснення педагогічних дій, використання відповідних форм і методів, а також результати навчальної діяльності студентів. Водночас педагогічні умови є сукупністю об'єктивних можливостей, змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, відображають основні вимоги до організації педагогічної діяльності, забезпечують успішне досягнення поставленої мети.

Виокремлено педагогічні умови, доцільні для формування кросдисциплінарної компетентності у майбутніх педагогів професійного навчання, а саме: мотивування майбутніх педагогів професійного навчання до опанування кросдисциплінарною компетентністю; кросдисциплінарна інтеграція теоретичної і практичної підготовки студентів до розвитку кросдисциплінарної компетентності; підготовка науково-педагогічних працівників до реалізації кросдисциплінарного підходу в освітньому процесі; реалізація методики формування кросдисциплінарної компетентності в майбутніх педагогів професійного навчання.

Для виявлення педагогічних умов, які забезпечуватимуть формування кросдисциплінарної компетентності у майбутніх педагогів професійного навчання, насамперед враховувалися потреби володіння педагогічними та технічними знаннями. Особливу увагу звернено на використання кросдисциплінарних зв'язків у закладі вищої освіти як запоруки формування кросдисциплінарної компетентності майбутніх фахівців.

Ключові слова: міждисциплінарність, кросдисциплінарна компетентність, педагог професійного навчання, педагогічні умови, формування кросдисциплінарної компетентності, розвиток кросдисциплінарної компетентності.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Безупинні процеси в суспільстві, орієнтація економіки на міжнародний простір, створення нових ринкових відносин змушують переглянути систему підготовки майбутніх педагогів професій-

ного навчання [В.І. Ковальчук, 2017]. Освітня складова підготовки майбутніх педагогів професійного навчання поєднує два провідні аспекти: технічний та педагогічний, що розглядаються як частини єдиного цілого, оскільки взаємно проникають одна в одну, що в результаті забезпечує підготовку конкурентоспроможних фахівців для закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Ускладнення економічних, соціальних та управлінських систем у сучасному суспільстві також вплинуло на функціонування закладів освіти і зумовило впровадження кросдисциплінарного підходу як актуального інструменту професійної освіти. Швидкоплинні явища в суспільстві, трансформація й диференціація знань, предметів вивчення і засвоєння є вагомими аргументами на користь імплементації кросдисциплінарного підходу в систему підготовки педагогів професійного навчання.

Сучасна професійна освіта для економіки кожної держави має велике значення, адже основним завданням саме цієї ланки системи освіти є підготовка майбутніх фахівців для всіх секторів економіки. Протягом останнього десятиліття професійна освіта в Україні зіштовхнулася з низкою викликів і проблем, які потребують негайного вирішення. Серед них невідповідність переліку професій, за якими навчаються в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, та потреб ринку праці; невдоволення роботодавців рівнем підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; застаріла матеріально-технічна база навчальних закладів тощо. Усе це унеможливило надання якісних освітніх послуг для підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Вищезазначене ускладнюється військовими обставинами, які на даний момент мають значний вплив на ситуацію в Україні і, відповідно, організацію навчального процесу в закладах освіти [V. Kovalchuk, S. Maslich, N. Tkachenko, S. Shevchuk, T. Shchypyska, 2022].

За таких обставин набуття майбутніми педагогами професійного навчання професійно значущих знань у цілісному та системному вигляді в межах окремої дисципліни або циклу споріднених дисциплін не є можливим. Водночас однією з головних причин нагальної потреби в кросдисциплінарності є те, що економічні та соціальні проблеми стають дедалі складнішими і потребують докорінних реформ. Спеціалізовані галузі знань, що характеризуються, зокрема, невизначеністю, потребують застосування знань з різних предметних областей і висувають особливі вимоги до інтегративних якостей особистості фахівця, його системи цінностей. До таких професій належить і педагог професійного навчання, де норми і технології підготовки, зміст їхніх професійних кваліфікацій, переліки кваліфікацій і кар'єрних траєкторій все ще перебувають у стадії обговорення [Н.П. Волкова, О.О. Лаврентьева, 2022, с. 18].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проаналізовано дослідження науковців в аспекті виокремлення педагогічних умов, які можуть вплинути на ефективність формування кросдисциплінарної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, таких як: Л. Покудіна, І. Гуменна, І. Гирка, К. Левадна, Д. Костенко, А. Корехов, О. Дудукалова, Т. Сулима та ін.

Незважаючи численні наукові розвідки, спрямовані на вдосконалення освітнього процесу під час підготовки майбутніх педагогів професійного навчання, малодослідженою залишається проблема виокремлення організаційно-педагогічних умов формування в них кросдисциплінарної компетентності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз наукових досліджень та виокремлення організаційно-педагогічних умов формування кросдисциплінарної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність підготовки майбутніх педагогів професійного навчання безпосередньо залежить від умов, у яких цей процес протікає. Тому набуває особливого значення визначення педагогічних умов, які сприятимуть формуванню та розвитку кросдисциплінарної компетентності у майбутніх педагогів професійного навчання.

Розглянемо визначення понять «умова» та «педагогічна умова» (табл. 1, 2).

Таблиця 1

Визначення поняття «умова»

Термінологія	Визначення
Академічне тлумачення [Академічний тлумачний словник української мови]	«Необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь»
Умова в кримінології [Ю.В. Александров, А.П. Гель, Г.С. Семаков, 2002]	«Явище, яке формує причину або створює можливість її дії, і цей зв'язок з наслідком є зумовленим»
Філософське тлумачення [В.І. Войтко, 1982]	«Залежність дещо іншого, що уможливорює наявність процесу, відмінного від причини, що є логічною умовою дії», також як «компонент об'єктів, за наявності якого відбувається протікання явища, що характеризує цей об'єкт»
Педагогічне, літературне тлумачення [К.Ю. Левадна, 2021; Т. Фурман, 2012]	«Сукупність динамічних, природних впливів, що продукують морально-психологічний, емоційно-вольовий, фізіологічний розвиток особистості, її якості у процесі освітньої діяльності та формування особистості»

Таблиця 2

Визначення поняття «педагогічна умова»

Термінологія	Визначення
О. Братанич [О.Г. Братанич, 2008]	«Сукупність об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети»
Т. Фурман [Т. Фурман, 2012]	«Мотивування навчальної діяльності студентів, розробка дидактичного забезпечення освітнього процесу і самоорганізації студентів на засадах компетентнісного підходу»
В. Манько [В.М. Манько, 2014]	«Сукупність взаємопов'язаних зовнішніх характеристик та внутрішніх параметрів функціонування, які забезпечують високу результативність навчального процесу»

Таким чином, педагогічна умова це – сукупність методів, організаційних форм, дидактичного забезпечення, що вможливають успішне досягнення поставленої мети та високу результативність освітнього процесу.

Своєю чергою, педагогічні мови класифікуються на:

1. *Організаційно-педагогічні умови:* стосуються структури та організації освітнього процесу, таких як розклад занять, групування, розміщення студентів під час організації навчання та організації дисципліни.

2. *Методичні умови:* включають методiku навчання, підручники, навчальні посібники, засоби навчання та методичну підтримку викладача. Ці умови сприяють ефективному передаванню знань та навичок здобувачам.

3. *Соціально-психологічні умови:* пов'язані зі стосунками між студентами, викладачами та середовищем навколишнього світу.

4. *Матеріально-технічні умови:* стосуються наявності деяких матеріалів, обладнання та технологій для навчання.

5. *Естетичні умови:* включають створення сприятливого середовища для навчання.

Нами було застосовано комплексний підхід до вивчення наукової літератури стосовно ефективних умов навчання, що дозволило виокремити релевантні педагогічні умови. Як зазначає [Л.С. Покудіна, 2018], оптимізація освітніх умов має забезпечити розв'язання суперечності між вимогами до майбутніх фахівців та рівнем їх професійної підготовки. У системі вищої освіти формування професійних компетентностей випускників у різних галузях знань, пов'язаних з міждисциплінарною професійною сферою, здійснюється за допомогою міждисциплінарних освітніх програм. Головною їх особливістю є розширений обсяг підготовки здобувачів. Міждисциплінарний характер освітніх програм ґрунтується на інтегративних наукових дисциплінах, що виникають на межі наук. Однак наразі українські заклади вищої освіти випускають переважно вузькопрофільних фахівців у конкретних галу-

зях знань, які, на жаль, не володіють достатнім спектром компетентностей для ефективної дослідницької та інноваційної діяльності на стратегічно важливих напрямках розвитку науки [Л.С. Покудіна, 2018, с. 98]. Тому на основі міждисциплінарного підходу з метою усунення суперечностей і підвищення ефективності та якості формування підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності науковцем [Л.С. Покудіна, 2018, с. 97] було визначено такі педагогічні умови: активізація професійних мотивів майбутніх бакалаврів; оновлення змісту навчально-методичного забезпечення освітнього процесу шляхом впровадження міждисциплінарних спецкурсів; впровадження інноваційних педагогічних технологій, що забезпечують реалізацію міждисциплінарного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців.

Досліджуючи підготовку майбутніх лікарів до професійної комунікації на засадах міждисциплінарної інтеграції, [І.Р. Гуменна, 2016] акцентує, що підготовка до професійної діяльності та професійної комунікації є взаємозалежною, оскільки професійні та комунікативні знання є певним орієнтиром відповідності вимогам сучасного ринку праці. Підготовка студентів до професійної комунікації залежить від педагогічних умов, які, зі свого боку, забезпечують формування всіх компонентів готовності майбутніх лікарів до означеної діяльності [І.Р. Гуменна, 2016, с. 81]. Враховуючи зазначене вище, дослідниця [І.Р. Гуменна, 2016, с. 84] виокремлює такі педагогічні умови: сприяння розвитку у майбутніх лікарів комунікативних умінь і навичок шляхом створення мотиваційно-комунікативного середовища; вдосконалення комунікативної компетентності студентів у процесі набуття знань щодо професійної комунікації лікарів; міждисциплінарна інтеграція теоретичної і практичної підготовки студентів до професійної комунікації; організація самоосвітньої діяльності студентів для підвищення рівня готовності до професійної комунікації. Ці педагогічні умови орієнтовані на результат, а їх реалізація відбувається за допомогою педагогічних методів та засобів.

У своєму дослідженні [І.В. Гирка, 2017], виокремлюючи педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки, зазначає, що кожна умова пов'язана з іншими та є ефективною лише в сукупності та при системному застосуванні. Цими умовами авторка вважає [І.В. Гирка, 2017, с. 94]: організацію та мотивацію фахової підготовки і викладацької діяльності; забезпечення активного саморозвитку та самовдосконалення майбутніх учителів інформатики; використання та інтеграція інформаційно-комунікаційних, інноваційних педагогічних технологій в освітній процес; впровадження міждисциплінарних зв'язків.

Під педагогічними умовами формування кроскультурної компетентності майбутніх менеджерів готельного бізнесу [К.Ю. Левадна, 2021] розуміє «сукупність зовнішніх і внутрішніх чинників, що поєднують спеціально змодельовані й взаємообумовлені зміст, форми, методи, прийоми і засоби освітнього процесу, які спрямовані на формування кроскультурної компетентності здобувачів освіти означеного профілю у професійній підготовці». Серед них дослідниця виокремлює такі: пробудження мотивації до формування кроскультурної компетентності з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності у готельному бізнесі для саморозвитку впродовж кар'єрного зростання; створення методичного супроводу для забезпечення формування кроскультурної компетентності майбутніх менеджерів готельного бізнесу через змістове наповнення дисциплін циклу соціально-гуманітарної підготовки; спрямування на практико-орієнтовану професійну підготовку через залучення стейкхолдерів в освітнє середовище з метою поглиблення та розширення можливостей удосконалення процесу формування кроскультурної компетентності, стимулюванні розвитку творчої самореалізації» [Левадна, 2021, с. 93].

Як стверджує [Д.В. Костенко, 2021], «результативність освітнього процесу визначається не лише якостями системи, але й умовами освітнього середовища закладу вищої освіти». З огляду на особливості формування міжкультурної компетентності у майбутніх фахівців галузі «Інформаційні технології» дослідником визначено такі організаційно-педагогічні умови: створення виховного освітнього середовища, яке активізує процес формування міжкультурної компетентності у студентської молоді; забезпечення єдності наукових знань, емоційно-мотиваційних суджень і практичних дій студентів щодо міжкультурної компетентності під час організації аудиторної та позааудиторної діяльності для організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії студентів, розуміння ними суспільної та суб'єктивної необхід-

ності й важливості дотримання міжкультурної компетентності у власній поведінці на основі партнерських відносин, взаємоповаги та взаєморозуміння; організація педагогічної підтримки з домінуванням діалогічних форм [Д.В. Костенко, 2021, с. 93].

[А.О. Корехов, 2020] наголошує, що в сучасній системі формування готовності майбутніх бакалаврів автомобільного транспорту у ЗВО створено низку організаційно-педагогічних умов, які здатні вплинути на організацію освітнього процесу та забезпечити належну підготовку сучасних фахівців із застосуванням ІКТ. З-поміж них: забезпечення формування професійних компетентностей інформаційно-комунікаційного характеру у майбутніх бакалаврів автомобільного транспорту під час навчання у ЗВО; упровадження поетапної (модульної) професійної підготовки із застосуванням ІКТ; організація самостійної роботи майбутніх бакалаврів автомобільного транспорту засобами ІКТ; упровадження навчально-методичного супроводу підготовки майбутніх бакалаврів автомобільного транспорту в інформаційному середовищі [А.О. Корехов, 2020, с. 79].

О. Дудукалова обґрунтовує організаційно-педагогічні умови, які використовуються задля формування готовності в майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності: спрямованість мети та завдань освітнього процесу на формування здатності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю приймати обґрунтовані рішення у професійній діяльності; систематичне використання різнорівневих спеціалізованих задач та практичних проблем професійної (професійно-технічної) освіти та галузі економіки в циклі дисциплін професійної та практичної підготовки; застосування форм, методів і засобів творчої взаємодії учасників освітнього процесу; організація психолого-педагогічного супроводу майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю в досягненні очікуваних результатів [О.С. Дудукалова, 2020, с. 109]. На думку авторки, означені умови виконують роль каталізатора формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності та детермінують її результати, об'єктивно забезпечуючи можливість їх досягнення.

Також варто звернути увагу на умови, які виокремлює Т. Сулима, зазначаючи, що сукупність педагогічних умов, забезпечення їх взаємозв'язку та співвідношення в них навчальних і виховних компонентів передбачають протікання певних змістових процесів, які взаємодіють між собою й визначають динаміку та зміст формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання будівельного профілю. У ході цих процесів виявляються, формуються й розвиваються ті необхідні фахові та психолого-педагогічні знання, вміння, здатності, професійно важливі якості, цінності, ставлення студентів, які забезпечують свідому й адекватну оцінку своїх професійних можливостей, здатностей і власного ставлення до майбутнього фаху та формування професійної компетентності [Т.С. Сулима, 2014].

З-поміж педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання будівельного профілю Т. Сулимою виокремлено такі: упровадження моделі формування професійної компетентності майбутнього педагога професійного навчання будівельного профілю; проектування змісту підготовки педагога професійного навчання будівельного профілю у ЗВО на засадах компетентнісного підходу; упровадження спецкурсу «Сучасний урок професійного навчання в ЗП(ПТ)О»; розробка й упровадження методики формування професійної компетентності майбутнього педагога професійного навчання будівельного профілю [Т.С. Сулима, 2014, с. 68].

Проаналізувавши праці науковців та врахувавши всі чинники, вважаємо, що існує нагальна потреба в розробці комплексних організаційно-педагогічних умов, які сприятимуть формуванню кросдисциплінарної компетентності у майбутніх педагогів професійного навчання. Нами створено перелік педагогічних умов, які сприятимуть розвитку означеної якості у майбутніх педагогів професійного навчання. З метою виокремлення з-поміж них найбільш дієвих умов ми залучили висококваліфікованих науково-педагогічних працівників, які здійснюють підготовку педагогів професійного навчання, з Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка, Криворізького державного педагогічного університету, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Із цією метою нами було розроблено зміст опитувальника у Google-form, який було поширено в педагогічних спільнотах через соціальні мережі та месенджери.

Для ранжування експертам було запропоновано низку педагогічних умов, виявлених та інтерпретованих до нашого дослідження на основі аналізу наукових праць дослідників. Для кожної з умов експерти мали визначити ранг відповідно до ступеня їх значущості в процесі формування досліджуваного феномена. Серед них:

- впровадження інноваційних педагогічних технологій, що забезпечують реалізацію формування кросдисциплінарної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання;
- мотивування майбутніх педагогів професійного навчання до опанування кросдисциплінарною компетентністю;
- оновлення змісту навчально-методичного забезпечення освітнього процесу шляхом впровадження міждисциплінарних спецкурсів;
- кросдисциплінарна інтеграція теоретичної й практичної підготовки студентів до розвитку кросдисциплінарної компетентності;
- організація самоосвітньої діяльності студентів для підвищення рівня кросдисциплінарної компетентності;
- орієнтація на кросдисциплінарну професійну підготовку через залучення стейкхолдерів в освітнє середовище з метою поглиблення та розширення можливостей удосконалення процесу формування кросдисциплінарної компетентності;
- підготовка науково-педагогічних працівників до реалізації кросдисциплінарного підходу в освітньому процесі;
- розробка методики формування кросдисциплінарної компетентності.

За результатами експертного оцінювання було виокремлено перелік педагогічних умов, які необхідні для формування кросдисциплінарної компетентності у майбутніх педагогів професійного навчання, що отримали найвищі результати, а саме: *мотивування майбутніх педагогів професійного навчання до опанування кросдисциплінарною компетентністю; кросдисциплінарна інтеграція теоретичної й практичної підготовки студентів до розвитку кросдисциплінарної компетентності; підготовка науково-педагогічних працівників до реалізації кросдисциплінарного підходу в освітньому процесі; реалізація методики формування кросдисциплінарної компетентності в майбутніх педагогів професійного навчання.*

Таким чином, обрано педагогічні умови, які застосовуються в освітньому процесі, орієнтовані на позитивний результат, реалізація яких відбувається за допомогою методів та засобів. Розглянемо докладніше кожну окремо визначену умову.

Мотивація є важливим елементом під час досягнення успіху. Багато сучасних науковців цілеспрямовано працюють над підвищенням мотивації студентів до успішної та ефектної підготовки у закладах вищої освіти. Водночас мотивація поєднує, з одного боку, систему внутрішніх факторів, що впливають на формування поведінки (мотиви, прагнення чи потреби), а з іншого – зовнішні фактори, на які впливає середовище. Для опанування кросдисциплінарною компетентністю необхідна позитивна мотивація, яка передбачає оволодіння майбутніми фахівцями базовими та спеціальними знаннями, що керується їх інтересами, цілями й прагненнями до професійного розвитку та зростання. Дослідники цієї проблеми зазначають, що становлення мотивації є важливим процесом не тільки формування професійної компетентності, а й будь-яких компетентностей, необхідних для повноцінного розвитку особистості [А.О. Корєхов, 2020; О.О. Лаврентьєва, О.П. Крупський, 2022; В.М. Манько, 2014].

Розвивати мотивацію можна за допомогою професійно орієнтованих завдань, педагогічних ситуацій на заняттях, створення сприятливої емоційної атмосфери в освітньому процесі, налагодження партнерської взаємодії між викладачем і студентами в процесі навчання.

В освітній практиці використовуються певні способи та ідеї створення мотиваційно-комунікативного середовища для мотивації студентів у розвитку в них професійно важливих якостей, з-поміж них:

- заохочення (студенти позитивно сприйматимуть навчання, якщо відчуватимуть, що їхня праця визнається й цінується, тому перед викладачем постає завдання розробки способів позитивного заохочення);

- похвала (позитивне підкріплення роботи студентів);
- стимул (настанова та очікування результату мотивують студентів бути успішними, а диференційоване навчання задовольняє потреби студентів, регулюючи відповідну роботу групи на відповідних рівнях);
- творчість (унікнення монотонності навчання шляхом використання інтерактивних методів навчання, створення студентських проєктів, що сприяє стимулюванню і розвитку творчого потенціалу, піднесеної й креативної атмосфери);
- реалізація (закріплення набутих професійних умінь і навичок на практиці).

Наступною педагогічною умовою є кросдисциплінарна інтеграція теоретичної і практичної підготовки студентів до розвитку кросдисциплінарної компетентності. Кросдисциплінарна інтеграція теоретичної та практичної підготовки передбачає тісний зв'язок теорії та практики. Однак насамперед потрібно вирішити забезпечення змістової єдності між циклом загальної підготовки та циклом професійної підготовки в навчальних планах. На жаль, досить часто переважає інформаційно-репродуктивний вид навчання, під час якого студенти лише переказують навчальний матеріал, дають визначення поняттям, проте не здатні правильно побудувати причинно-наслідкові зв'язки, виокремити закономірності, наявні в професійній діяльності. На сьогодні кожна дисципліна має певний потенціал для реалізації кросдисциплінарного підходу, але для активного поєднання цих дисциплін потрібно враховувати ряд факторів:

- 1) продемонструвати, наскільки необхідними є вивчення різноманітних дисциплін для формування кросдисциплінарної компетентності майбутнього фахівця;
- 2) навчити студентів правильно інтегрувати знання різноманітних дисциплін для їх практичного використання у професійній діяльності;
- 3) встановити ефективні професійні та міжкафедральні робочі стосунки, щоб підтримувати інтеграційне навчання студентів на університетському рівні;
- 4) забезпечити активну та конструктивну підтримку студентів протягом всього процесу навчання.

Кросдисциплінарна інтеграція теорії та практики реалізується за допомогою різноманітних засобів, методів, форм навчання, мотивів та механізмів засвоєння. У сучасній освіті ці фактори потребують глибокого доопрацювання та переосмислення, адже змінюється суспільство, освітні технології, ринок праці, іде інтеграція освіти в європейський освітній простір [В.І. Ковальчук, 2016]. Педагог професійного навчання на сьогодні повинен бути не лише компетентним у професійній галузі, але й бути свідомим громадянином, мати активну життєву позицію, вміти вирішувати будь-які завдання, що трапляються в освітньому процесі, що можливо за умови кросдисциплінарної інтеграції теорії та практики [В.І. Ковальчук, 2017].

Підготовка науково-педагогічних працівників до реалізації кросдисциплінарного підходу в освітньому процесі відбувається за допомогою тренінгів, семінарів, вебінарів, конференцій, відвідування спецкурсів, участі в наукових дебатах тощо [В.І. Ковальчук, 2022]. Зокрема тренінг «Кросдисциплінарний підхід під час вивчення дисциплін циклу професійної підготовки» передбачає якісну підготовку викладачів закладів вищої освіти до формування кросдисциплінарної компетентності у майбутніх педагогів професійного навчання під час вивчення дисциплін циклу професійної підготовки, цілеспрямоване використання викладацького потенціалу для формування вмінь та навичок використання причинно-наслідкових зв'язків у майбутніх педагогів професійного навчання. Водночас спецкурс «Реалізація кросдисциплінарного підходу у ЗВО» має інтегральний характер, на якому викладачів закладу вищої освіти навчають інтерпретувати відповідно до дисципліни знання з інших освітніх і наукових галузей, що можуть як бути, так і не бути дотичними до навчальної освітньої галузі.

Методика формування кросдисциплінарної компетентності передбачає систематичне використання у закладі вищої освіти нетрадиційних форм організації навчання, екскурсій на виробництво, відвідування майстер-класів у провідних викладачів професійної (професійно-технічної) освіти, використання інтерактивних методів навчання тощо. Ці підходи забезпечують краще засвоєння міждисциплінарних знань майбутніми педагогами професійного навчання.

Використання нетрадиційних форм навчання потребує творчого, оригінального підходу викладача до організації освітньої діяльності, який має бути спрямованим на стимулювання пізнавального інтересу студентів. Запорукою використання нетрадиційних форм навчання є постійна робота над собою і самовдосконалення. Під час організації навчання в нетрадиційних формах найбільш ефективно можна продемонструвати зв'язок між різними дисциплінами як теоретично, так і практично. Наприклад, екскурсія на виробництво дозволяє шляхом спостереження вивчати різні явища, предмети, технології в природних і штучно створених умовах. Завдяки екскурсії можна поглибити, конкретизувати чи розширити знання та навички, а також трансформувати теоретичні знання у вміння та навички. Відвідуючи майстер-класи, студентам вдається побачити реалізацію різноманітних методів та засобів у реальних умовах, відволіктися від аудиторної роботи, поспілкуватися з працівниками свого професійного середовища, ознайомитися з передовим педагогічним досвідом тощо. Водночас інтерактивні технології навчання роблять освітній процес цікавішим, ефективнішим та активним для всіх учасників взаємодії.

Також формування кросдисциплінарної компетентності передбачає надання гнучких знань та умінь, комплекс здатностей та професійно-важливих якостей, які будуть забезпечувати адаптацію майбутніх педагогів професійного навчання до швидких темпів науково-технічного прогресу, володіння сучасними педагогічними, інформаційними й виробничими технологіями.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок. Таким чином, швидкий розвиток суспільства, інтеграція України в Євросоюз передбачають нові вимоги до підготовки майбутніх педагогів професійного навчання, адже саме від них безпосередньо залежить якісна підготовка працівників для ринку праці. Сучасний педагог професійного навчання повинен володіти «твердими» (hard skills) та «м'якими» (soft skills) навичками й уміти швидко знаходити причинно-наслідкові зв'язки для вирішення різноманітних ситуацій. Нагальність наявності в педагогів професійного навчання міждисциплінарних знань та умінь для ефективного провадження освітньої діяльності зумовлює формування в них кросдисциплінарної компетентності. Формування кросдисциплінарної компетентності у майбутніх педагогів професійного навчання є динамічним процесом, який буде максимально ефективним за впровадження педагогічних умов.

Перспективами подальших досліджень є розробка методики формування кросдисциплінарної компетентності у майбутніх педагогів професійного навчання, що ґрунтується на визначених педагогічних умовах.

Список використаних джерел

Александров, Ю.В., Гель, А.П., Семаков, Г.С. (2002). *Кримінологія: Курс лекцій*. Київ: МАУП.

Братанич, О.Г. (2008). *Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи*. (Дис. канд. пед. наук). Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг.

Войтко, В.І. (Ред.). (1982). *Психологічний словник*. Київ: Вища школа.

Волкова, Н.П., Лаврентьева, О.О. (2022). Методика реалізації міждисциплінарних зв'язків у процесі фахової підготовки майбутніх соціальних працівників. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*, 1 (48), 17–26. DOI: 10.31376/2410-0897-2022-1-48-17-26

Гирка, І.В. (2017). *Управління формуванням професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки*. (Дис. канд. пед. наук). ДЗ «Луганський національний університет ім. Т. Шевченка». Старобільськ.

Гуменна, І.Р. (2016). *Підготовка майбутніх лікарів до професійної комунікації на закладах міждисциплінарної інтеграції*. (Дис. канд. пед. наук). Національний університет водного господарства та природокористування. Рівне.

Дудукалова, О.С. (2020). *Формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності*. (Дис. канд. пед. наук). Бердянський державний педагогічний університет. Бердянськ.

Ковальчук, В.І. (2017). Тенденції розвитку освіти в епоху інформаційного суспільства. *Стратегії інтенсифікації вищої гуманітарної освіти в Україні та країнах ЄС: монографія* (с. 7–134). Київ: НУБіП України.

Ковальчук, В.І. (2016). Тенденції розвитку освітньої системи в Україні. *Economics, science, education: integration and synergy. Proceeding of international scientific and practical conference, 18-21 January 2016*. С. 79–80.

Ковальчук, В. (2022). Роль інноваційної діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти в сучасних умовах ринку праці. *Інноваційна професійна освіта*, 1(2), 130–132. DOI: 10.32835/2786-619x.2022.2.130-132

Корехов, А.О. (2020). *Формування готовності майбутніх бакалаврів автомобільного транспорту до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності*. (Дис. канд. пед. наук). Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький.

Костенко, Д.В. (2021). *Формування міжкультурної компетентності у майбутніх фахівців галузі «інформаційні технології» в освітньому середовищі університету*. (Дис. канд. пед. наук). Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини. Умань.

Лаврентьева, О.О., Крупський, О.П. (2022). Психолого-педагогічні засади формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх фахівців. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*, 2 (24), 41–49. DOI: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-4

Левадна, К.Ю. (2021). *Педагогічні умови формування крос-культурної компетентності майбутніх менеджерів готельного бізнесу* (Дис. канд. пед. наук). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ.

Манько, В.М. (2014). Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. *Соціалізація особистості: зб. наук. пр. нац. педагогічного ун-ту ім. М. Драгоманова*, 2, 153–161.

Покудіна, Л.С. (2018). *Міждисциплінарний підхід до професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування* (Дис. канд. пед. наук). Хмельницький національний університет. Хмельницький.

Сулима, Т.С. (2014). *Формування професійної компетентності майбутнього педагога професійного навчання будівельного профілю* (Дис. канд. пед. наук). Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Київ.

УМОВА – Академічний тлумачний словник української мови. (б. д.). Академічний тлумачний словник української мови. Відновлено з <http://sum.in.ua/s/umova/#:~:text=Тлумачення,%20значення%20слова%20«умова»,-небудь,%20угода,%20договір>

Фурман, Т. (2012). *Формування професійної компетентності у майбутніх фахівців економіки та підприємництва в процесі вивчення економічних дисциплін* (Дис. канд. пед. наук). Національний авіаційний університет. Київ.

Kovalchuk, V., Maslich, S., Tkachenko, N., Shevchuk, S., Shchypyska, T. (2022). Vocational education in the context of modern problems and challenges. *Journal of Curriculum and Teaching*, 11 (8), 329–338. DOI: 10.5430/jct.v11n8p329

References

Aleksandrov, Yu.V., Hel, A.P., Semakov, H.S. (2002). *Kryminolohiia: Kurs lektsii [Criminology: A course of lectures]*. Kyiv, MAUP Publ., 295 p. (In Ukrainian).

Bratanitch O.G. (2008). *Pedahohichni umovy dyferentsiiovanoho navchannia uchniv zahalnoosvitnoi shkoly. Dys. kand. ped. nauk [Pedagogical conditions of differentiated education of students in schools providing general education. Cand. ped. sci. diss.]*. Kryvyi Rih. 238 p.

Dudukalova, O.S. (2020). *Formuvannia hotovnosti maibutnikh inzheneriv-pedahohiv ekonomichnoho profilu do profesiinoi diialnosti. Dys. kand. ped. nauk [The formation of the readiness of future economic profile engineers-teachers to professional activity. Cand. ped. sci. diss.]*. Berdiansk, 302 p.

Furman, T. (2012). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti u maibutnikh fakhivtsiv ekonomiky ta pidpriemnytstva v protsesi vyvchennia ekonomichnykh dystsyplin. Dys. kand. ped.*

nauk [Formation of professional competence of future specialists of economics and enterprise in the course of studying of economic disciplines. Cand. ped. sci. diss.]. Kyiv, 283 p.

Humenna, I.R. (2016). *Pidhotovka maibutnikh likariv do profesiinoi komunikatsii na zasadakh mizhdystsyplinarnoi intehtratsii*. Avtoref. diss. kand. ped. nauk [The training of future doctors to professional communication based on interdisciplinary integration. Abstract cand. ped. sci. diss.]. Rivne, 22 p.

Hyrka, I.V. (2017). *Upravlinnia formuvanniam profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv informatyky v protsesi fakhovoi pidhotovky*. Dys. kand. ped. nauk [Management of forming future IT teachers' professional competence in the process of professional training. Cand. ped. sci. diss.]. Starobilsk, 237 p.

Koriekhov, A.O. (2020). *Formuvannia hotovnosti maibutnikh bakalavriv avtomobilnoho transportu do zastosuvannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u profesiinii diialnosti*. Dys. kand. ped. nauk [Formation of the Readiness of Future Bachelors of Motor Transport for the Use of Information and Communications Technologies in the Professional Activity. Cand. ped. sci. diss.]. Khmelnytskyi, 251 p.

Kostenko, D.V. (2021). *Formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti u maibutnikh fakhivtsiv haluzi «informatysiini tekhnolohii» v osvithomu seredovyshchi universytetu*. Dys. kand. ped. nauk [Formation of intercultural competence in future specialist of information technology branch in the university's educational environment. Cand. ped. sci. diss.]. Uman, 285 p.

Kovalchuk, V.I. (2017). *Tendentsii rozvytku osvity v epokhu informatsiinoho suspilstva [Trends in the development of education in the information society era]. Stratehii intensyfikatsii vyshchoi humanitarnoi osvity v Ukraini ta krainakh YeS: monohrafiia [Strategies for intensification of higher humanitarian education in Ukraine and EU countries: monograph]. Kyiv, NUBiP of Ukraine Publ., pp. 7–134. (In Ukrainian).*

Kovalchuk, V. The role of innovative activity of professional (vocational) education institutions in modern labor market conditions. *Innovative professional education*, 2022, vol. 1, no. 2, pp. 130–132. doi: 10.32835/2786-619x.2022.2.130-132

Kovalchuk, V., Maslich, S., Tkachenko, N., Shevchuk, S., Shchypyska, T. Vocational education in the context of modern problems and challenges. *Journal of Curriculum and Teaching*, 2022, vol. 11, no. 8, pp. 329–338. doi: 10.5430/jct.v11n8p329

Kovalchuk, V.I. (2016). *Tendentsii rozvytku osvithnoi systemy v Ukraini* [Trends in the development of the educational system in Ukraine]. Proc. Scien. and Pract. Conf. "Economics, science, education: integration and synergy", 2016, pp. 79–80.

Lavrentieva, O., Krupskyi, O. Psychological and pedagogical bases of formation of the future specialists' individual style of professional activities. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 2022, 2 (24), 41–49. doi: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-4

Levadna, K.Y. (2021). *Pedahohichni umovy formuvannia kros-kulturnoi kompetentnosti maibutnikh menedzheriv hotelnoho biznesu*. Dys. kand. ped. nauk [Pedagogical conditions for cross-cultural competence formation in future managers of the hotel industry. Cand. ped. sci. diss.]. Kyiv, 280 p.

Manko, V.M. (2000). *Dydaktychni umovy formuvannia u studentiv profesiino-piznavalnoho interesu do spetsialnykh dystsyplin* [Didactic conditions for the formation of students' professional and cognitive interest in special disciplines]. *Sotsializatsiia osobystosti: zb. nauk. pr. Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. Drahomanova* [Socialization of personality: Coll. of scientific notes of M. Drahomanov National Pedagogical University]. Kyiv, Logos, issues 2, pp. 153–161.

Pokudina, L.S., (2018). *Mizhdystsyplinarnyi pidkhid do profesiinoi pidhotovky maibutnikh bakalavriv z finansiv, bankivskoi spravy ta strakhuvannia*. Dys. kand. ped. nauk [Interdisciplinary Approach to Professional Training of Future Bachelors in Finance, Banking and Insurance. Cand. ped. sci. diss.]. Khmelnytskyi, 312 p.

Sulyma, T.S. (2014). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho pedahoha profesiinoho navchannia budivelnoho profilu*. Dys. kand. ped. nauk [The building profile vocational training the future teacher professional competence formation. Cand. ped. sci. diss.]. Kyiv, 235 p.

UMOVA [CONDITION, TERMS]. *Akademichnyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy* [Academic Ukrainian language explanatory dictionary]. Available at: <http://sum.in.ua/s/>

umova/#:~:text=Tlumachennia,%20znachennia%20slova%20«umova»,-nebud;%20uhoda,%20dohovir (Accessed 10 March 2022). (In Ukrainian).

Voitko, V.I. (Red.). (1982). *Psykhologichnyi slovnyk* [Psychological dictionary]. Kyiv, Vyshcha shkola, 215 p.

Volkova, N.P., Lavrentieva, O.O. Methods of interdisciplinary links in the professional training of future social workers. *Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University Bulletin. Series: Pedagogical Sciences*, 2022, no. 1, issue 48, pp. 17–26. doi: 10.31376/2410-0897-2022-1-48-17-26 (In Ukrainian).

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMING CROSS-DISCIPLINARY COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS OF VOCATIONAL TRAINING

Prylepa Ivan, PhD student, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Hlukhiv

E-mail: ivan2400@ukr.net

ORCID ID: 0000-0003-0185-481X

DOI: 10.32342/2522-4115-2023-1-25-23

Keywords: interdisciplinarity, cross-disciplinary competence, teacher of vocational training, pedagogical conditions, formation of cross-disciplinary competence, development of cross-disciplinary competence.

It has been established that the ongoing process of European integration in our country requires the creation of a competitive educational system, which mainly depends on the scientific and creative potential and innovative activities of educators. From this point of view, the reform of the national system of professional education at this stage involves a significant expansion of the content areas of the professional activity of pedagogical staff of educational institutions at all levels. In particular, there is a task of forming cross-disciplinary competence in vocational education teachers, since they are responsible for the high-quality training of eminently qualified specialists for the current labour market.

The purpose of the article is to highlight the pedagogical conditions for forming cross-disciplinary competence in future teachers of vocational training.

The task of the study is to identify and characterize the pedagogical conditions for the development of cross-disciplinary competence in future teachers of vocational training.

In the study, the following research methods have been used: analysis and synthesis, comparison, summarization of primary sources, expert evaluation and survey of scientific and pedagogical staff regarding the definition of the list of pedagogical conditions for forming cross-disciplinary competence in future teachers of vocation training

The article analyses the pedagogical conditions that contribute to the implementation of current trends in reforming educational systems and comprehensive personality development in terms of higher education institutions. In the study, the pedagogical conditions are considered as a factor or driving force for improving the quality of the learning process. Pedagogical conditions usually combine the performing of pedagogical actions with the use of appropriate forms and methods, and the results of students' educational activities. At the same time, pedagogical conditions are a set of objective possibilities, content, methods, organizational forms, and material means for the realization of the pedagogical process; they reflect the basic requirements for the organization of pedagogical activity, and ensure the successful achievement of the set goal.

It has been noted that pedagogical conditions can be classified into organizational and pedagogical, methodical, social and psychological, material and technical and aesthetic ones.

Pedagogical conditions appropriate for forming cross-disciplinary competence among future teachers of vocational training have been singled out, namely: motivation of future teachers of vocational training to master cross-disciplinary competence; cross-disciplinary integration of students' theoretical and practical training for the development of their cross-disciplinary competence; training of scientific and pedagogical staff to implement a cross-disciplinary approach in the educational process; implementation of the methods for forming cross-disciplinary competence in future teachers of vocational training.

In order to identify the pedagogical conditions that will ensure forming cross-disciplinary competence in future teachers of vocational training, their needs in possessing pedagogical and technical knowledge

have been primarily taken into account. Special attention is paid to the use of cross-disciplinary connections in higher education institutions which is a guarantee for forming cross-disciplinary competence in future specialists.

Based on the results of the study, it has been concluded that modern teachers of vocation training should possess hard skills and soft skills, and be able to quickly find cause-and-effect relationships to solve various situations which are formed and improved within the limits of their cross-disciplinary competence.

Одержано 25.01.2023.